

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Андрій КИРИЧЕНКО

« 30 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Просопографія

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Освітня програма	Історія та археологія
Факультет	Економічний

2024 – 2025 навчальний рік

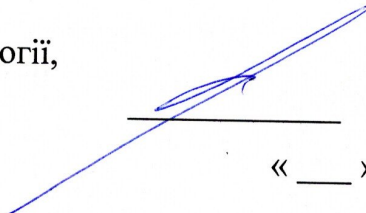
Робоча програма навчальної дисципліни «Просопографія» для здобувачів першого освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 032 «Історія та археологія».

Укладач: Микола Ніколаєв, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, доктор історичних наук.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи

Василь ОРЛИК

« ___ » _____ 2024 р.

Декан економічного факультету

Наталія ШАЛІМОВА

« ___ » _____ 2024 р.

Ніколаєв М. І.
ЦНТУ, 2024 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів ЕКТС – 5	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Професійної підготовки
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність: 032 Історія та археологія	Рік підготовки: 3-й
	Освітня програма: Історія та археологія	Семестр: 5-й
Тижневих годин навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6,7	Освітній рівень: Перший (бакалаврський)	Лекції
		28 год.
		Практичні, семінарські
		28 год.
		Самостійна робота
		94 год.
Вид контролю		
		Іспит

Мова навчання: **Українська**

2. Мета і завдання дисципліни

Мета викладання дисципліни – формування стійкої системи знань щодо однієї з надважливих допоміжних історичних дисциплін – просопографії. Традиційний курс просопографії, широко представлений зокрема в Інтернеті; студенти мають можливість засвоювати цей курс самостійно. Слід взяти до уваги, що завдяки вирішенню локальної наукової проблеми – відновлення літочислення Ольвії Понтійської, просопографія останніми роками збагатилася абсолютно новими підходами та методами, також були виявлені невідомі раніше просопографічні закономірності спільноти. Саме тому головним у лекційному викладанні курсу просопографії визначено знайомство студентів із цими найновішими досягненнями. У викладанні дисципліни головний акцент зроблено на практичний розбір та аналіз просопографічних задач, широкому застосуванні нових просопографічних інструментів: просопографічної інтерпретації, просопографічної реконструкції, просопографічного датування тощо.

Завдання:

- ознайомити студентів з основами просопографії;
- сформувати розуміння цивілізаційної значущості просопографічного методу дослідження історії України;
- сформувати у студентів практичні навички застосування просопографічної реконструкції, просопографічної інтерпретації та просопографічного датування;
- сприяти формуванню науково-теоретичного мислення студентів;
- виробити навички добирати та орієнтуватися в історичній інформації;
- сприяти формуванню у майбутніх істориків почуття патріотизму, національної гідності, об'єктивності в оцінці подій і фактів історії України.

3. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 13. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання у сфері економічних аспектів історичного розвитку, нумізматики та історії грошового обігу.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Вміти використовувати знання у сфері економічних аспектів історичного розвитку, нумізматики та історії грошового обігу.

Соціальні навички (soft-skills):

Здатність здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал.

Здатність бути критичним та самокритичним. Здатність критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи розв'язання проблеми.

Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральноукраїнському національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/The_provisions_of_company_profile.pdf; Положення про організацію вивчення вибіркового навчального дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО <http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/vibir.pdf>; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ <http://www.kntu.kr.ua/doc/dobro.pdf>.

Методи вивчення курсу: практичні заняття, самостійна робота здобувачів вищої освіти I рівня (підготовка до практичних занять, модульних контрольних робіт) з допомогою опрацювання рекомендованої літератури та джерел, методичного забезпечення.

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до курсу «Просопографія»

1. Визначення предмета просопографії.
2. Місце просопографії в системі допоміжних історичних дисциплін.
3. Значення просопографічних знань у діяльності людини.
4. Завдання і функції сучасної просопографії.
5. Структура просопографічної науки.
6. Зв'язок просопографії з іншими науками.

Тема 2. Просопографічна модель міської общини

1. Вивчення просопографічної моделі міської общини.
2. Аналіз епіграфічних джерел, що описують громадські структури античних полісів.
3. Реконструкції, які базуються на синхронізованих каталогах, таких як епонімний каталог Ольвії.
4. Інструменти математичного моделювання для визначення соціальних зв'язків між представниками елітних родів.

Тема 3. Спотворення реальності у просопографічній моделі громади

1. Причини спотворення історичної реальності у просопографічних моделях.
2. Приклади з хронології Ольвії з метою ідентифікувати методологічні помилки.
3. Значення контексту джерел і критичний підхід до їх аналізу.

Тема 4. Просопографічна інтерпретація

1. Опанування теоретичних засад просопографічної інтерпретації.
2. Ознайомлення з прикладами практичного застосування.
3. Аналіз методів реконструкції імен та подій на основі фрагментованих написів.
4. Праці, присвячені реконструкції каталогів античних полісів.

Тема 5. Просопографічна реконструкція

1. Детальний розгляд принципів просопографічної реконструкції скорочених імен та фрагментів.
2. Аналіз конкретних кейсів, наприклад, реконструкція каталогу епонімів Ольвії.
3. Інструменти системного аналізу для відновлення хронологічних даних.

Тема 6. Просопографічне датування

1. Просопографічний підхід до уточнення датування історичних подій і документів.
2. Нумізматичні і лапідарні джерела, які використовувалися для створення синхронізованих хронологій.
3. Практичні розрахунки хронологічних періодів на прикладах ольвійських «борисфенів».

Тема 7. Просопографічні дослідження в лапідарній епіграфіці

1. Розгляд методів аналізу лапідарних написів для відтворення історичних реалій.
2. Систематизація даних про елітні родини та їхні зв'язки.
3. Порівняння різних типів написів для зрозуміння еволюції хронологічних формул у полісах Північного Причорномор'я.

Тема 8. Просопографічні дослідження нумізматичного матеріалу

1. Дослідження нумізматичних джерел
2. Аналіз монограм, скорочень і диферентів.
3. Використання результатів цих досліджень для уточнення хронологічних реперів.
4. Ідентифікація монетних магістратів.

Тема 9. Просопографічні дослідження керамічних штампів та агораномних гир

1. Значення керамічних штампів і гир для реконструкції економічних та соціальних процесів.
2. Аналіз взаємозв'язів цих артефактів з епонімними каталогами.
3. Ідентифікація майстрів або власників клейм.

Тема 10. Просопографічні дослідження пам'яток малої епіграфіки (графіті)

1. Графіті як цінне джерело для дослідження повсякденного життя.
2. Аналіз персональних імен, які зустрічаються у графіті, та їх зв'язок з більш формальними джерелами.
3. Датування графіті на основі просопографічних методів.

Тема 11. Просопографічні дослідження магічних написів

1. Дослідження магічних написів з позиції просопографії та хронології.
2. Аналіз зв'язків магічних текстів із соціальними групами, що їх створювали.
3. Розгляд конкретних прикладів інтерпретації таких написів, як боргові розписки чи амулети.

Тема 12. Критика сучасних підходів до просопографії

1. Знайомство із дискусійними питаннями в сучасній просопографії.
2. Праці, що критикують альтернативні моделі інтерпретації епонімних каталогів.
3. Практичний аналіз методологічних підходів на прикладі дискусій про синхронні та діахронні каталоги.

Тема 13. Просопографічні моделі суспільства

1. Значення просопографії для вивчення суспільних структур.
2. Місце дисципліни серед допоміжних історичних наук.
3. Хронологічні дані як допомога у формуванні уявлення про суспільну організацію античних полісів.

Тема 14. Диджитізація та диджиталізація у просопографії

1. Вивчення цифрових методів аналізу просопографічних даних.
2. Ознайомлення з програмами для обробки епіграфічних і нумізматичних джерел.
3. Практичне створення бази даних на основі конкретних прикладів.

Тема 15. Сучасний стан просопографії Ольвії Понтійської

1. Аналіз сучасного стану досліджень Ольвії, звертаючи увагу на новітні хронологічні відкриття.
2. Приклади реконструкцій, заснованих на епіграфічних та нумізматичних джерелах.
3. Порівняння різних підходів до аналізу просопографічних даних.

Тема 16. Підсумкове заняття з просопографії

1. Результати проведених досліджень та засвоєні навички.
2. Розгляд конкретні кейси для демонстрації методів просопографічного аналізу.
3. Інтеграція різних типів джерел у єдину реконструкцію історичних подій.

5. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин			
	лекції	практичні заняття	самостійна робота	Усього
Тема 1. Вступ до курсу «Просопографія»	2	2	7	11
Тема 2. Просопографічна модель міської общини	2	2	7	11
Тема 3. Просопографічна інтерпретація	2	2	7	11
Тема 4. Просопографічна реконструкція та датування	2	2	7	11
Тема 5. Просопографічні дослідження в лапідарній епіграфіці	2	2	7	11
Тема 6. Просопографічні дослідження нумізматичного матеріалу	2	2	8	12
Тема 7. Просопографічні дослідження керамічних штампів та агораномних гир	2	2	7	11
Тема 8. Просопографічні дослідження пам'яток малої епіграфіки (графіті)	2	2	8	12
Тема 9. Просопографічні дослідження магічних написів	2	2	7	11
Тема 10. Критика деяких сучасних підходів до просопографії	2	2	7	11
Тема 11. Просопографічні моделі суспільства. Місце просопографії серед допоміжних	2	2	8	12

історичних дисциплін				
Тема 12. Диджитізація та диджиталізація у просопографії	2	2	7	11
Тема 13. Сучасний стан просопографії Ольвії Понтійської	2	2	7	11
Тема 14. Підсумкове заняття із просопографії	2	2	–	4
Усього	28	28	94	150

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Просопографія»	2
2	Тема 2. Просопографічна модель міської общини	2
3	Тема 3. Просопографічна інтерпретація	2
4	Тема 4. Просопографічна реконструкція та датування	2
5	Тема 5. Просопографічні дослідження в лапідарній епіграфіці	2
6	Тема 6. Просопографічні дослідження нумізматичного матеріалу	2
7	Тема 7. Просопографічні дослідження керамічних штампів та агораномних гир	2
8	Тема 8. Просопографічні дослідження пам'яток малої епіграфіки (графіті)	2
9	Тема 9. Просопографічні дослідження магічних написів	2
10	Тема 10. Критика деяких сучасних підходів до просопографії	2
11	Тема 11. Просопографічні моделі суспільства. Місце просопографії серед допоміжних історичних дисциплін	2
12	Тема 12. Диджитізація та диджиталізація у просопографії	2
13	Тема 13. Сучасний стан просопографії Ольвії Понтійської	2
14	Тема 14. Підсумкове заняття із просопографії	2
	Усього	28

7. Самостійна робота

Для опанування матеріалу дисципліни «Просопографія» окрім лекційних, практичних занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Основні види самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Вивчення додаткової літератури.
2. Робота з довідковими матеріалами.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Підготовка до проміжного й підсумкового контролю.
5. Опрацювання окремих розділів програми, які не розглядаються під час аудиторних занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Просопографія»	7
2	Тема 2. Просопографічна модель міської общини	7
3	Тема 3. Просопографічна інтерпретація	7
4	Тема 4. Просопографічна реконструкція та датування	7
6	Тема 5. Просопографічні дослідження в лапідарній епіграфіці	7
7	Тема 6. Просопографічні дослідження нумізматичного матеріалу	8
8	Тема 7. Просопографічні дослідження керамічних штампів та	7

	агораномних гир	
9	Тема 8. Просопографічні дослідження пам'яток малої епіграфіки (графіті)	8
10	Тема 9. Просопографічні дослідження магічних написів	7
11	Тема 10. Критика деяких сучасних підходів до просопографії	7
12	Тема 11. Просопографічні моделі суспільства. Місце просопографії серед допоміжних історичних дисциплін	8
13	Тема 12. Диджитізація та диджиталізація у просопографії	7
14	Тема 13. Сучасний стан просопографії Ольвії Понтійської	7
15	Тема 14. Підсумкове заняття із просопографії	7
	Усього	94

8. Індивідуальні завдання.

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти – форма організації освітнього процесу, яка передбачає створення умов для реалізації творчих можливостей здобувачів вищої освіти через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Індивідуальні завдання виконуються здобувачем вищої освіти самостійно і не входять у його тижневе аудиторне навантаження. Викладач контролює виконання індивідуального завдання на консультаціях, графік яких складається на кафедрі і затверджується завідувачем кафедри.

До індивідуальних завдань віднесено такі види навчальної діяльності: написання рефератів, виконання проблемно-пошукових завдань, підготовка до виступів на конференціях, участь в олімпіадах тощо.

8.1. Орієнтовна тематика рефератів.

1. Просопографія поряд з іншими допоміжними історичними дисциплінами, такими як епіграфіка, нумізматика та генеалогія.
2. Міська громада як сукупність груп.
3. Історичні джерела, притаманні вищій еліті.
4. Історичні джерела, притаманні пересічним громадянам.
5. Взаємодія просопографічних груп.
6. Диджитізація та диджиталізація у сучасній просопографії.
7. Просопографічні групи, які не мають відповідних джерел.
8. Просопографічне датування.
9. Просопографічна інтерпретація.
10. Просопографічна реконструкція.
11. Особливості просопографічних досліджень у магічній епіграфіці.
12. Особливості просопографічних досліджень монетних легенд.
13. Керамічна епіграфіка як джерело просопографічних досліджень.
14. Критерії побудови груп в античному полісі.

8.2. Варіанти проблемно-пошукових завдань із «Просопографії»

1. Дослідження історії розвитку просопографії.
2. Головні групи міської громади за майновим, гендерним та іншими критеріями.
3. Просопографічний та ономастичний підхід до реконструкції імен.
4. Чи існують джерела, притаманні таким групам, як раби, номади, ксени в античному полісі?
5. Особливості міської елітної групи: джерела.
6. Що таке просопографічна реконструкція?

7. Що таке просопографічна інтерпретація?
8. Що таке просопографічне датування?
9. Особливості просопографічних досліджень монетних монограм та скорочень.
10. Особливості просопографічних досліджень лапідарної епіграфіки.
11. Особливості просопографічних досліджень магічної епіграфіки.
12. Особливості просопографічних досліджень керамічної епіграфіки.
13. Просопографія та генеалогія як допоміжні історичні дисципліни.
14. Успадкування родових імен у монетній справі.
15. Роздільна здатність просопографічного методу.

9. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, лекція та їх різновиди); наочні (показ та його різновиди: ілюстрування, демонстрування); практичні (завдання, задачі та ін.); методи контролю та самоконтролю (побіжне самоспостереження, усне опитування, практичні роботи і вправи, письмові роботи, тести).

9.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1. Словесні методи навчання: бесіда, пояснення, розповідь, ознайомча лекція, лекція з елементами дискусії.
2. Робота з підручником, навчальним посібником тощо.
3. Наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, спостереження.
4. Практичні методи навчання: практичні заняття у вигляді презентацій ідей, рольові ігри, робота в Інтернет мережі; складання графічних схем, схем-опор, тез, порівняльних таблиць.

9.2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1. Методи формування пізнавальних інтересів (метод створення ситуації новизни навчального матеріалу, опори на життєвий досвід, дискусії, диспути тощо).
2. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

9.3. Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: метод усного опитування, письмовий контроль, тестові методи перевірки знань, програмований контроль, залік, іспит тощо.

Методи контролю.

На різноманітних етапах навчання використовуються різноманітні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий, а також форми його організації.

Попередній контроль спрямований на виявлення знань, умінь і навичок студентів з предмету чи розділу, який буде вивчатися.

Поточний контроль здійснюється у повсякденній роботі з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення прогалин у знаннях студентів.

Тематичний контроль здійснюється періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу і має на меті систематизацію знань здобувачів вищої освіти.

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру, навчального року тощо.

За формами контроль поділяється на **індивідуальний, груповий і фронтальний**.

У навчальному процесі в різноманітних поєднаннях використовуються методи **усного, письмового, практичного, машинного контролю і самоконтролю** студентів.

Усне опитування здійснюється в індивідуальній і фронтальній формах.

Мета усного індивідуального контролю – виявлення знань, умінь і навичок окремих студентів. **Усний фронтальний контроль** (опитування) вимагає серії логічно пов'язаних між собою питань за невеликим обсягом матеріалу.

Письмовий контроль буває індивідуальним, коли окремим студентам пропонуються контрольні роботи.

Методи самоконтролю. Суттєва особливість сучасного етапу удосконалення самоконтролю за ступенем засвоєння навчального матеріалу – уміння самостійно знаходити допущені помилки, неточності, а також спосіб усунення виявлених недоліків.

Поєднання різноманітних методів контролю отримало назву **комбінованого** або **щільного контролю**. Як правило, це поєднання усного і письмового опитування.

10. Критерії та засоби оцінювання

Види контролю: поточний, рубіжний підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: 5 семестр – залік, 6 семестр – екзамен.

Рубіжний контроль успішності здобувачів вищої освіти проводиться під час проведення всіх видів аудиторних занять з усіх дисциплін в середині семестру та за тиждень до закінчення семестру.

Максимально загальна кількість балів, виділених для оцінки результатів під час одного рубіжного контролю робочою програмою навчальної дисципліни, при семестровому підсумковому контролі: у формі екзамену – складає 30 балів.

Оцінку підсумкового **семестрового контролю у формі екзамену** становить сума балів за результатами рубіжних контролів та балів, набраних здобувачем вищої освіти при складанні семестрового екзамену. Загальна кількість балів, виділених на проведення семестрового екзамену робочою програмою навчальної дисципліни, складає 40 балів. Кількість балів, одержана здобувачем вищої освіти на екзамені, додається до результатів рубіжних контролів, що разом складає оцінку знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та переводиться в оцінку за шкалою ЄКТС і національною шкалою («Відмінно», «Добре», «Задовільно», «Незадовільно»). Контроль проводиться за результатами виконаних індивідуальних, тестових, та контрольних завдань, а також за результатами відвідуваності занять.

Критерії оцінки заліку, іспиту:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку « добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання, але при рішенні допускає значну кількість помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінку «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка		
		За національною системою (іспит, диференційований залік, курсова робота, проект, практика)	За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	Зараховано	90 – 100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	Зараховано	82 – 89
C	ДОБРЕ – загалом правильна робота з певною кількістю грубих помилок			74 – 81
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	Зараховано	64 – 73
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії			60 – 63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2 (незадовільно)	Не зараховано	35 – 59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота			1 – 34

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ <https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-v-tsntu.pdf> (С. 27–35).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни «Просопографія» 5 семестр

Поточне тестування та самостійна робота																Екзамен	Всього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	100

Примітка: T1, T2,...,T8 – тема програми

11. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс з дисципліни, рекомендована обов'язкова та додаткова література, методичні вказівки до виконання практичних робіт. Наповнення відповідного розділу в системі Moodle.

12. Рекомендовані джерела та література.

Основна література

1. Миронець Н., Старовойтенко І. Просопографія. У кн.: Спеціальні історичні дисципліни: Довідник. К., 2008.
2. Ляшко С. До питання просопографії. У кн.: Бібліотека. Наука. Культура. Інформація Вип. 1. К., 1998.
3. Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. У кн.: Український біографічний словник: Історія і проблематика створення: Матеріали науково-практичної конференції, Львів, 8–9 жовтня 1996 р. Львів, 1997.
4. Старовойтенко І. Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Вип. 13, 2006. С. 6–27.
5. Гураль О. В. Джерельна база просопографічного портрета родини Старицьких (40-і рр. XIX ст. – поч. XXI ст.): автореферат дис. канд. історичних наук: 07.00.06. Національна академія наук України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2014. 16 с.
6. Ніколаєв М. (2022) Хронологія Північного Причорномор'я IV–I ст. до Р. Х. Вибрані праці: монографія . Изм'ял: РВВ ІДГУ, 288 с.
7. Stone L. Prosopography // *Historical Studies Today* / Ed. By F. Gilbert and St. Graubard. № 4, 1982. P. 107.
8. Старовойтенко І. В. Просопографічний портрет особистості у контексті сучасних завдань біографічних та історичних досліджень. *Укр. біографістика : Зб. наук. праць*. 2008. № 4. С. 50–66.
9. Турчина Л. В. Просопографія як метод історичного дослідження. *Тиждень науки. Тези доповідей наук.-пр. конференції*. Запоріжжя, 2013. С. 240–242.

Додаткова література

1. M. Nikolaev. (2024) Common and Special in the Eponymous Traditions of Rhodes, Miletus and Olbia Pontica / *STRATUM PLUS* 6, 173–184 (https://www.e-anthropology.com/English/Catalog/History/STM_DWL_blnq_jMNaQs0AxVUX.aspx).
2. M. Nikolaev. (2024) On the Restoration of the Chronology of Pontic Olbia 4 th–1 st Centuries BC, *Cercetări Arheologice*, 31, 333–346.
3. М. Ніколаєв. (2024). Світовий досвід в інтерпретації «проблемних» монетних монограм

Ольвії/ *The Ukrainian Numismatic Annual. Issue 8.*

4. M. Dana, D. Dana, M. Nikolaev (2024) Three texts on lead from Olbia du Pont: New curse formulas, prosopographical cross-references and economic aspects / *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*.

5. М. Ніколаєв. (2023) Монетні легенди як дзеркало Ольвійської палеографії *The Ukrainian Numismatic Annual. 7.* 25–39.

6. M. Nikolaev, L. Tsyganenko, N. Goncharova (2023) Olbia's Decree in honour of Callinicus and monetary reform / *Revista Arheologica* 19, 2, 82–90.

7. M. Nikolaev (2023). A New Look at the Olbia Monetary Reform of the Second Half of the 4th century BC. *STRATUM PLUS. 6,* 161–172.

8. M. Nikolaev (2023) Canob, son of Thrasidamantus, Olbiopolit / *Revista Arheologica* 19, 1, 62–68.

9. М. Ніколаєв, Л. Циганенко (2023) Новий напис на свинцевій пластині з Ольвії як історичне джерело / *Рукописна та книжкова спадщина України.* 30. 181–199.

10. M. Nikolaev, L. Tsyganenko (2022) The Magical Spell from Olbia with “Author's Signature”/ *Revista Arheologica* 18, 2, 47–54.

11. M. Nikolaev (2022). The Interpretation of the Magical Inscription DefOlb 24 with the Encoded Text // *STRATUM PLUS. 6,* 269–276.

12. N. I. Nikolaev (2021). One More Step to the Completion of the Discussion on the Chronology of the Decree in Honour of Protogenes // *STRATUM PLUS. 6,* 169–181.

13. N. I. Nikolaev (2020). About the Foundation of Scythian Neapolis // *STRATUM PLUS. 6,* 213–227.

14. N. I. Nikolaev (2019). Neapolis Scythica in the Light of Olbian Prosopography // *STRATUM PLUS. 6,* 63–82.

15. Dana, M., Dana, D., Nikolaev, M. (2022). Raretés onomastiques et recouplements prosopographiques. Réédition d'une défixion opisthographe d'olbia du pont // *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, (223),* 83–92.

16. Nikolaev, N. (2019). Prosopographical Reconstruction of the Reduced and Fragmented Names of Historical Persons (on the Example of Olbia) // *Eminak,* 149–157.

17. Nikolaev, N., Tsyganenko, L. (2022). Treasure of Olbia coins from the valley of the Kuchurgan river: a new interpretation // *Revista Arheologica, 18(1),* 34–41.

18. M. Nikolaev. (2024) Common and Special in the Eponymous Traditions of Rhodes, Miletus and Olbia Pontica/*STRATUM PLUS 6,* 173–184.

19. M. Nikolaev (2023). A New Look at the Olbia Monetary Reform of the Second Half of the 4th century BC // *STRATUM PLUS. 6,* 161–172.

20. M. Nikolaev (2022). The Interpretation of the Magical Inscription DefOlb 24 with the Encoded Text // *STRATUM PLUS. 6,* 269–276.

21. N. I. Nikolaev (2021). One More Step to the Completion of the Discussion on the Chronology of the Decree in Honour of Protogenes // *STRATUM PLUS. 6,* 169–181.

22. N. I. Nikolaev (2020). About the Foundation of Scythian Neapolis // *STRATUM PLUS. 6,* 213–227.

23. N. I. Nikolaev (2019). Neapolis Scythica in the Light of Olbian Prosopography // *STRATUM PLUS. 6,* 63–82.

24. Ніколаєв М. (2024). Реальні та цифрові епіграфічні джерела Ольвії. «*Scientific Bulletin of Izmail State University of Humanities*», № 65, 2024.

25. Ніколаєв М. (2024). Новий етап наукового протистояння щодо інтерпретації ольвійського каталогу IPE I2 201 / «*Scientific Bulletin of Izmail State University of Humanities*», 2024, № 65, 17–29.

26. Ніколаєв М. (2023). Хронологічне підґрунтя історії Ольвії IV–I ст. до Р. Х. / *Стародавнє Причорномор'я.* XIV. Одеса. 2023. С. 226–234.

27. Ніколаєв М. Щодо епонімного датування монет Ольвії V–I ст. до Р. Х. // *The Ukrainian Numismatic Annual. Issue 6.* Крорувнытскыі – Куіі – Pereiaslav , 2022.

28. Ніколаєв М. Ономастика та просопографія як спеціальні історичні дисципліни / *UNIVERSUM:* електронний збірник науково-популярних праць з історії, археології,

інформаційної та архівної справи on-line 2021. 2.

29. Николаев М. Ольвия і Зопіріон: нове історичне джерело / Olbia and Zoryion: New Historical Source. *Проблеми і перспективи нумізматики Античної та Римської доби на теренах Південно-Східної Європи: Тези доповідей Міжнародного фахового семінару, присвяченого пам'яті В. О. Анохіна*, 26 вересня 2019 року. Меджибіж.

30. Николаев М. Ономастика та просопографія у відновленні монетних монограм (на прикладі Ольвії IV ст. до н. е. *The Ukrainian Numismatic Annual*. 2019. Issue 3.

31. Николаев М. Сучасний стан інтерпретації декрету на честь Протогена на ґрунті нових пам'яток магійної епіграфіки та нумізматики. In Ukrainian. КНУ Тараса Шевченка. 2022.

32. Николаев М. Нові відомості про ольвійських агораномів // Тези доповідей XIV міжнародної наукової конференції «Історія торгівлі, податків та мита». Київ. 2020.

Інформаційні ресурси

1. <https://dspace.onu.edu.ua/items/9b411da6-1ff8-4e2c-85ad-fd0f1d5c6693> Просопографія в історичному дослідженні.

2. <https://www.academia.edu/30636558/> НИКОЛАЄВ Микола Ілліч. Просопографія політичної та культової еліти Ольвії Понтійської V ст. до н. е. – I ст. н. е. (на основі синхронізації епонімного каталогу *IosPE*. I². 201).

3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_fks_2011_2_20. Попович О. В. Просопографія як метод дослідження культури сліпих кобзарів // *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : *Філософія, культурологія, соціологія*. 2011. Вип. 2. С. 101–113.

4. Коляда І., Ганна Барвінок і Тарас Шевченко: просопографічний портрет // *Світ Кліо*. 2021. 3(2) 60–76.

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34614/Kolyada%20Igor.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_ist/syl_rob_prog/prosopograf.pdf Історико-педагогічна просопографія Волині.

5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/arcnim_2016_3_8 Казакевич О. Просопографія Київської Старої Громади (друга половина XIX століття) // *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2016. № 3. С. 50–54.